DISPVTATIO POLITICA
DE
REPVBLICA IN COMMVNI
QVAM
IN ILLVSTRI IVLIA
FAVENTE SACROSANCTO NVMINE
PRAESIDE
Amplissimo & Clarissimo
Viro
HERMANNO CONRINGIO
Phil. ac Medic. Doctore, Professore celeberrimo, S. R.ae M.tis Sueciæ, Illustrissimique Ostfrisiæ Comitis Consiliario aulico & Archiatro &c. Domino Præceptore suo summè colendo.
Publicè ventilandam exhibet
OTTO IOHAN Von Osten genand Sacken/ Nob. Succ.
Ad diem Septembris

HELMESTADI,
Typis HENNINGI MVLLERI, Acad. Typ.
Anno cIɔ Iɔ c LIII.

SERENISSIMÆ ET POTENTISSIMÆ
PRINCIPI AC DOMINÆ
DOMINÆ

CRISTINÆ

PIÆ, FELICI ET AVGVSTÆ
SVEONVM, GOTHORVM, VANDALORVMq;

REGINÆ.

MAGNÆ FINONIÆ PRINCIPI, ESTHONIÆ,
CARELIÆ, BREMÆ, VERDÆ, STETINI, POMERANIÆ, CASSVBIÆ, ET VENEDIÆ
DVCI, PRINCIPI RVGIÆ, ET INGRIÆ,
VISMARIÆQVÆ DOMINÆ,

REGINÆ ET DONINÆ MEÆ CLEMENTISSIMÆ

VT ET

SERENISSIMO ET CELSISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO

DN. CAROLO GVSTAVO

REGNORVM SVEONIÆ, GOTHIÆ, ET
VANDALIÆ ELECTO PRINCIPI HÆREDITARIO, COMITI PALATINO AD RHENVM,
BAVARIÆ, IVLIÆ, CLIVIÆ, ET MONTIVM
DVCI, COMITI VELDENTIAE, SPANHEMIAE
MARCHIAE ET RAVENBVRGI, DOMINO
IN RAVENSTEIN &c.

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO
S. & O.

QVod SERENISSIMAS V. V. R. R. M. M. curarum mole, quas pro Reip. salute dies noctesque indefessè sustinent, distentas juvenis ego & clientum humillimus compellem, ne S. S. V. V. R. R. M. M. id mihi vitio vertant, ea peto & obtestor animi subjectione, qua possum unquam maximâ. Multa enim & varia sunt, quæ hoc quicquid est chartarum, non alijs deberi evincunt. Quæ inter præcipuo loco memorandum illud, quod cum cæteris suas chartas offerentibus commune mihi est, admirabilis & pene incredibilis ille favoris & benevolentiæ ardor, quo S. S. V. V. R. R. M. M. Musas earumque cultores à teneris prosecutæ sunt, & constanti animo quotidie prosequuntur. Sed multo maxime audaciorem me reddunt innumera beneficia quibus pater meus, à S. S. M. M. V. V. est affectus. Nec enim illa patiuntur etiam hâc ætate me immemorem aut

ingra

ingratum isthæc silere: sed protrudunt quasi inpublicam confessionem: nec permittunt sequius aliquid expectare, etsi indicenter me gesserim, ausus tam sacris dexteris levidenses chartas offerre. Deum veneror, ut S. S. V. V. R. R. M. M. prout cæpere ætatem immortalibus convenientem diutissimè inter mortales agere permittat.

S. S.rum V. V.rum R. R.rum M. M.tum

Subjectissimus & humilimus cliens

OTTO IOHANN Von Osten genand Sacken.

DISPUTATIONIS POLITICÆ

DE

REP. IN COMMUNI

THESIS I.

SCientiæ aut prudentiæ civilis (quarum prima circa universalia, hæc etiam circa singularia versatur, attestante id Philosophorum principe *Arist.* cum aliis in locis, tùm præcipuè *lib. 1. c. 1. Metaphys. lib. 6. c. 8. lib. 10. cap. ultimo Ethicor. Nicomach.*) licet solida cognitio in juvenem cadere non possit: quoniam aliqualis tamen scientiæ vel prudentiæ civilis usus eidem denegandus non sit, facilem se benevolus lector præbebit, si minutissima non quidem quæque sed maximè necessaria huic vel illi singulari Reip. [illegible].

II.

Ante autem, quam rem ipsam aggrediamur, omninò vocabulum Reip. ab æquivocatione liberandum est, & quomodo nos id hic, relictis aliis æquivocationibus, accipiamus, significandum.

III.

Accipimus ergo vocabulum Reip. pro integrâ civitate. Ubi consideranda veniunt 2. forma quæ quasi anima est, & materia seu multitudo hominum. Illam communiter Politici vocant formam civitatis, & remp. propriè

propriè sic dictam, hanc materiale & subjectè civitatem. Utriusque autem consideratio ad exactam integræ civitatis cognitionem requiritur. Hinc primò nobis agendum erit de nobiliore civitatis parte, nempe formâ seu anima, tum de materiâ seu multitudine hominum, in quam forma tanquam animus ad obtinendum, quem sibi proponit multitudo hominum, finem introducitur.

IV.

Respublica quatenus est anima civitatis definitur ab Aristotele *lib. 3. cap. 4. Polit.* Quod sit civitatis ordo cum in aliis magistratibus, tum in eo maximè, qui omnium est princeps. Huic definitioni, cum & species Rerump. & discrimina Imperiorum inde fluant, merito album nostrum calculum adjicimus.

V.

Ex eo enim, quod dicatur Remp. esse civitatis ordinem, omnemque ordinem tendere ad finem certum sit, sequitur quot sunt fines qui ordinem illum magistratuum alium atque alium faciunt, tot quoque esse Rerump. species. Nec enim verum est quod nonnulli simpliciter affirmant, quemlibet alium finem Reip. aliam speciem efficere: utpote quum multi fines inter se quidem sint diversi, interim ordinem civitatis sive magistratus & ejus rationem atque vim non immutent. Ut alibi finis est idem & Resp. tamen sunt diversæ. Sic & Oligarchiæ alicui & tyrannidi & statui populari potest esse unus scopus vasta dominatio, possunt etiam esse divitiæ: ipsæ tamen illæ Resp. formâ differunt. Fieri etiam potest ut Oligarchia tale quid non habeat propositum & tamen sit Oligarchia. Circa leges nonnullis, fateor, ab illis etiam aliis finibus oriri quandam differentiam, non autem circa Remp. ipsam, sive formam administrandæ civitatis. Quod

cum-

compotitis notandum duximus in defensionem veteris & veræ doctrinæ. Nec tamen à solo fine diversæ oriuntur Rerump. formæ, sed simpliciter à diversâ ordinatione magistratuum & comprimis ejus qui in quâlibet civitate.

VI.

Porrò diximus, Remp. esse ordinem, & quidem magistratuum: Omnis autem magistratus vis & authoritas consistit in imperio, teste Aristotele lib. 3. polit. c. 6. hoc vero vel est in homines liberos, æquales & parentium comprimis gratiâ, vel in homines aut naturâ aut lege servos, adeoque primario imperantis, secundario vero parentium gratiâ.

VII.

Cum autem duo hæc imperiorum genera plurimum differant, non difficile quoque patet, primum illud civile magis esse quam posterius. Ratio est, quoniam illa hominum communio, ubi prius illud obtinet potiori iure civitatis & societatis alicujus nomen meretur, quam ubi obtinet forte posterius, utpote cum inter herum & servos non intercedat propriè sic dicta societas. Unde consequens est primarij generis esse & simpliciter quasi Rerumpublicarum nomen merentes, quæ commune bonum & quidem parentium maxime spectant: Secundi ordinis esse alteras illas, quæ heriles dicuntur. Hinc illas rectas, has deflexas veteres sapientes appellaverunt. Quod tamen nequaquam ita accipiendum est, tanquam illæ solæ justæ, hæ omnes injustæ sint: id quod hodie nonnulli perperam docent: sed quod illæ recte sese habeant ad modum verarum propterq; dictarum societatum, hæ non item. Quâ de re nonnulla disseruntur à D. [illegible] de iurisprudentia [illegible] p. 1. pag. 10. & [illegible] 1. pag. 13. 14. & sequentibus.

IIX. Porrò

VIII.

Porrò imperium hoc civitatis & duplex quidem statuitur, vel est penes unum & appellatur Monarchia, vel penes plures aut paucos omnes, & nominatur à quibusdam Polyarchia.

IX.

Hisce ita praemissis, primo nobis agendum est de Rebusp. optimis seu rectis, cum propter illarum praestantiam eo non solum merentur, sed & ex earum cognitione aberrantium species facilius tradantur & cognoscantur.

X.

Prima & quidem rectarum Rerump. species vocatur REGNUM, quando unus imperium dirigit in commune parentium bonum. II. Vocatur Aristocratia, quando plures imperium dirigunt in commune parentium bonum. III. Nominatur κατ' ἐξοχὴν Resp. quando multitudo per vices imperio praeest, & commune bonum quaerit.

XI.

Cognitis nunc rectis, vitiosae Resp. sese nobis ingerunt. Et quidem Regno opponitur Tyrannis, quae est unius imperium ad bonum suum privatum spectans, non vero ad id, quod commune conducit. Quae Aristocratiae contraria est, Oligarchia nominatur, & est imperium divitum in pauperum detrimentum. Quae Politiae opposita est, Democratiam vocant, quidam, minus tamen recte, Anarchiam, nonnulli Ochlocratiam quae est populi imperium pauperum commodum & divitum detrimentum spectans.

XII.

Haec quasi summa sunt genera Rerump. Docet usus illas rerum variis modis sese habere, atque in varias species dividi. Hinc Aristoteles etiam inspectis 255 rebusp.

alia rerumpublicarum genera collegit. Et quidem Regni primum genus vocat Laconicum, quod in rep. Spartana id præcipue locum habebat, ubi pacis tempore Regum potestas suis legibus circumscripta, & circa [illegible] maxime occupata, belli vero tempore in bellicis expeditionibus jus vitæ & necis ipsis datum fuit. Tale Regnum est vel Hæreditarium, vel Electivum. Secundum genus vocat Barbaricum, quod apud alias gentes, quæ [illegible] rant Græci in usu esset, & sit imperium herile in [illegible] nos naturâ servos, volentes tamen, quia aliter fieri non potuit, adeoque diversum à Tyrannide, quæ est in homines liberos & nolentes, de qua suo loco. Tertium est Aisymneticum, quod uni propter necessitatem [illegible] volentibus civibus, vel ad certum tempus [illegible] aut ad certum tempus defertur: qualis erat potestas Dictatorum Romanorum. Differt autem hoc Aisymneticum à Barbarico Regno, quod Barbaricum sit in homines ingenio serviles, Aisymneticum vero in homines liberos. Quartum HEROICVM, quod collatum est alicui de populo [illegible] vel bello bene merito, [illegible] [illegible]. Huius autem officium erat 1. sacris 2. bello & 3. jure dicundo præesse. Quintum est plenissimum ac potestatis maximæ, ubi unus dominus est dominus & civitati præest sicut paterfamilias domui suæ, [illegible] [illegible]. Hæc 5. genera Aristoteles refert, at duo, nempe Laconicum & [illegible], quæ inter duo hæc, tanquam extrema reliqua interjacere videantur. [illegible] [illegible] demum solum simpliciter regni naturam obtinet, reliqua ad alias species pertinent. Sunt [illegible] qui [illegible] regna duo commemorant, quod & Aristoteli [illegible].

SUP-

XIII.

Quemadmodum *Aristoteles lib. 4. Cap. 7. & 8. Pol.* Rempublicam conceptam, ita quoque *lib. 4. Cap. 7. Pol.* quasdam Aristocratiæ species statuit, quæ ex quadam mixtione oriuntur. Aristocratiæ autem nomine ideo adhuc merentur, quod virtutis ratio in illis præcipue habetur. Prima itaque Aristocratiæ species Aristoteli est, quando resp. spectat & ad divites, & ad virtutem, & ad populum. Secunda, quando & ad populum & ad virtutem. Tertia, quando Democratia cum oligarchia jungitur, ita tamen, ut Oligarchia præponderet. [illegible] ad d. l. Aristotelis Aristocratiæ species [illegible]. Primam ille dicit, in qua non divitiis modo sed & virtutibus habetur ratio: Secundam, ubi partim virtutis, partim libertatis ratio habetur: Tertiam, ubi virtuosi, populus & divites simul imperio præsunt.

XIV.

Præter optimam Politiam dantur quoque aliæ ejus species. & Prima quidem illa, quæ pro fine habet virtutem bellicam, hæc enim sola [illegible] in plurimis reperiri potest, adeoque hic per vices imperare, ut [illegible] *lib. 3. Cap. 7. Polit.* testatur. Secunda Politiæ species est [illegible] inter Oligarchiam & Democratiam, ita tamen ut magis ad Democratiam accedat. Si enim propius partes Oligarchiæ tenderet, nasceretur tertia illa Aristocratiæ species, de qua thesi antecedenti.

XV.

Verum dum Beckius *ex Christ. lib. 2. Cap. 2. Polit.* [illegible] culmus, obiicere nostræ mixtioni *ex Petro Gregorio Tholosano lib. 7. Cap. 1. de Rep. Bodinum lib. 2. cap. 1. de Rep.* [illegible] moliture, quem removere *Piccartus ad lib. 4. Cap. 7. Pol. Aristotelis* conatur. Nos autem contra Bodinum ostendemus, mixtio-

mixtionem Oligarchiæ & Democratiæ salutariter fieri posse.

XVI.

Mixtio ergo Democratiæ & Oligarchiæ duplici modo fieri potest: 1. si sumamus id ex Oligarchia, quod est in perniciem pauperum, & id ex Democratia, quod est in perniciem divitum, ex hac mixtione oritur Resp. aliqua, si modo Respublica adhuc dicenda, omnium deterrima. 2. Elegantissime [illegible] *Aristot. Cap. 5. Lib. ad Alexandrum: debent in [illegible] principalibus leges stabilire plebem, ut [illegible] [illegible] qui Remp. gerunt, & [illegible] & [illegible] in civili.* Vice si sumamus id ex Oligarchia quod est in salutem divitum, & ex Democratia, quod est in salutem pauperum, eamque ex ambobus conflemus formam & divites & pauperes conservantem, fiet optima aliqua republica, quam hodie multis resp. quæ Regibus non [illegible], sed legitimo subsunt, licet iis animadvertere. Metu enim Regis ac legis & divites & pauperes, ne invicem adversi quid attentent, continentur. Sic ubi de majoribus rebus omne, de minoribus Principes, non populi, sed sua autoritate propria constituunt (quale quid observavit ipse *Tacitus*, apud Germanicas gentes) fit quidam circa ex Democratia & pauperum favor, propendens tamen magis in popularem formam. Ubi de majoribus principes propria autoritate, de minoribus consultant omnes, *fiunt* [illegible] mixtura oritur propendens tamen magis in paucorum potentiam. Diximus *propria autoritate* a primores constituit fieri omnium. *Hoc enim* [illegible] [illegible] populi, & [illegible] magistratus, manet [illegible] tunc forma popularis.

XVII.

Quomodo autem & quot modis Oligarchia & Democratia misceri possint, docet nos *Aristoteles lib. 4. cap. 9.* sumptis exemplis à tribus partibus Reip. Judicio, Senatu & Magistratu. In judicio quidem Lex Oligarchica est: *Divites cives, qui non interfuerint judicio, mulctam ferunto, pauperes vero impune abeunto.* Hac lege Oligarchica soli divites rerum potiuntur, cum cogantur judiciis interesse propter mulctam; pauperes vero hoc dato privilegio quasi præ se ferentes & domi sua agentes, judicia in divitum utilitatem & suum detrimentum negligunt. DEMOCRATIÆ Lex est: *Pauperes in judicio comparentes magnam ferunto mercedem, divites nullam accipiunto, nec mulctam solvunto.* Hac lege divites decipiuntur, & omnia in suum commodum agunt pauperes. Cæterum has leges si temperaveris hoc modo, ut tam pauperes quam divites judiciis intersint, erit primus miscendi Oligarchiam & Democratiam modus. Quod fiet, si ex Democratica lege sumatur hoc, ut pauperibus judicia frequentantibus sportulæ præbeantur; his enim cum angusta rei familiaris sit domi, hoc præmio judiciis interesse & rem familiarem negligere haud possunt; ex Oligarchica lege hoc sumatur, ut divitibus mulcta, si absint, irrogetur.

XIIX.

2. Oligarchia & Democratia misceri possunt, quando medium sumitur eorum, quæ ab utrisque constituuntur. v. gr. In Oligarchia lex est, *Omnes qui volunt fieri participes senatus, maximas divitias habeant:* hic excluduntur pauperes à Senatu. Democratiæ lex est, *Nulla habeatur ratio census, vel valde exigui, ita ut omnes ad senatum admittantur.* Horum duorum extremorum si sumatur medium, erit resp. mixta ex Oligarchia & Democratia.

XIX.

Tertium Oligarchiæ & Democratiæ [illegible] ab Aristotele in creatione magistratuum. [illegible] in Oligarchia talis lex lata est, *Omnes magistratus* [illegible] *habita ratione distribuantur*. In Democratia hæc lex est, *Omnes magistratus SORTE creantur, nulla habita ratione* [illegible]. Has duas leges [illegible] hanc legem [illegible] & sancire possunt [illegible] *omnes magistratus* [illegible].

XX.

Hi autem [illegible], quæ [illegible] constitutionem [illegible] teste *Arist. lib. 4. cap. 9. Polit.* [illegible] Oligarchiæ & *Democratiæ* [illegible] optimum [illegible] primo non appareat, ad quam formam [illegible] ita sese habeat medio [illegible] utrumque & neutrum in illa [illegible] secundo [illegible] pars tam divites [illegible] quam propter [illegible] concordi [illegible] ut cogantur esse contenti propter [illegible] imperantium; sed quod nulla omnino civium pars [illegible] teste eodem Aristotele *lib. 4. cap. 9. Polit.*

XXI.

Nunc pergimus ad species Tyrannidis, *[illegible]* quas recenset *Arist. lib. 4. cap. 10. Polit.* [illegible] Barbarorum & [illegible] qui sunt legitimæ & in volentes. Tertium Tyrannidis genus est quod Regno absoluto sit [illegible] ab Aristotele [illegible] quod in imperium [illegible] in parem seu meliorem, [illegible] & quidem non patientium sed invitorum gratia.

XXII.

XXII.

ARISTOCRATIÆ simpliciter sic dictæ opponitur Oligarchia, in qua divites imperant vel cum legibus, vel sine. Illius Oligarchiæ prima species est, quando iis committitur summa potestas, qui tantos habent census, ut pauperes excludant, imperant autem secundum leges. Secunda species est, quando [illegible] & eligunt alios, qui maximos census habent. Tertia species est, quando imperium est hereditarium, & filius patri succedit. Hæ tres autem Oligarchiæ species legibus adstrictæ sunt, adeoque meliores. Quarta species, quæ sine legibus est, tendens in commodum divitium & detrimentum pauperum. Hanc vocat *Arist. lib. 4. cap. 5.* [illegible] respondet Tyrannidi Regno simpliciter sic dicto adversæ.

XXIII.

Quemadmodum vero Oligarchia alia est cum legibus, alia sine legibus, ita quoque Democratia. Prima ergo Democratiæ species & quidem cum legibus est, quando tam divites quam pauperes æqualiter admittuntur ad imperium, & imperatur ex legibus. Democratia autem propterea dicitur, quia major pars est pauperum quam divitum, adeoque pauperum vota vincant divitum suffragia. Secunda est, quando magistratum exiguis [illegible] conferuntur, ut ita maxima pars civium compartícipes fieri possit, imperet autem secundum rationem legum. Tertia est, ubi omnes cives admittuntur, modo non propter privilegium vel ignominiæ maculam arceantur, imperium autem sit legibus limitatum. Quarta est, cum omnibus ad magistratum patet aditus, omnibus civibus lege tamen dominante. Hæc quatuor Democratiæ genera secundum leges administrantur, adeoque possumus à Quinto illo Democratiæ genere, quod est domi-

alteram possumus, ubi sine legibus plebs [illegible] Rei-
nam decernendo movetur. Quamquam vero plebs [illegible] [illegible] [illegible], ex quorum [illegible] [illegible]-
torum, quos Demagogos Græci appellavere, domus est.

XLIV.

Hisce ita positis liceret [illegible] de formis re-
publicæ [illegible] judicare, uti [illegible] [illegible] summus Politicorum *Aristoteles lib. 4. cap. 9.* [illegible] [illegible], quod [illegible] maxime in omni Reip. [illegible] [illegible], ut illud nos hic consideremus, necessum est. [illegible] [illegible], inquit ille, *quemadmodum [illegible] ex legibus [illegible] magis democratica [illegible] popularior [illegible] [illegible] quidem sit magis [illegible] [illegible] Oli-garchica.* Hæc vero ut clara & perspicua est differentia monent, non ex legibus fundamentalibus [illegible] semper cognosci posse, sed administrationem [illegible] attendendam esse, adeoque non temere Politicum affirmare posse: Hic leges reperiuntur Monarchicæ vel Oligarchicæ, ergo hic est Monarchia vel Oligarchia. Leges scilicet sæpe rerum inanes tantum supersunt, ipsaque autem respublica ipsa ab iis plurimum dissentit. Quod ipsum sæpe fit callido [illegible] consilio, si velint [illegible] [illegible] in vulgus [illegible] a sese republica [illegible]. [illegible] [illegible] animadversionibus [illegible] in Iohannem Bodinum, [illegible] *lib. 2. cap. 7. de Rep.* [illegible] primum [illegible] discrimen inter statum Reipubl. & administrationem. Quia in se invenio [illegible] nonnullos. At vero [illegible] est ipsa [illegible] impossibile est, ut status diversus [illegible] [illegible] ab administratione. In [illegible] scilicet [illegible] [illegible], ut loquuntur scholæ, in [illegible] formam administrandi esse aliam, & aliam formam reipublicæ.

Reipsa

[illegible]

XXV.

Hactenus quasi de [illegible] rerumpubl. formis desum-psimus: dicendum nunc est nonnihil, quomodo possi-bus reip. partes, in quibus consistit facultas omnis rerum de reipubl. ita possint aut debeant ordinari, ut hæc vel hanc aut illi conveniant. Quod cumprimis in rebuspubl. ubi plures una imperant accurate est advertendum. Sunt au-tem omnis reip. partes [illegible] tres. PRIMA est ea quæ de Rep. consultat & dicitur Senatus. SECUNDA Magi-stratus. TERTIA Iudicia. Hisce enim bene constitutis remp. bene affectam esse, & ex differentia harum inter se, Resp. quoque differre inter se necessum esse, recte ait Aristoteles lib. 4. Cap. 14. Polit. vel enim ab uno tanquam primo & summo immediate hæ partes tres dependent & sic accipiunt nomen Monarchiæ, vel à paucis vel omnibus & fiet Polyar-chia; vel hæ species separantur quasi, ut uni competat ma-gistratus, & sic respectu hujus sit Monarchia, paucis judi-cia, & horum respectu sit Aristocratia vel Oligarchia, o-mnes vero deliberent de iis, de quibus Senatus deliberare solet, adeoque hujus respectu sit Democratia vel Politia.

XXVI.

Harum autem partium potissima & Princeps est illa Reip. pars quæ nominatur SENATUS, & consultat de rebus ad totius reip. statum ducentibus. Deliberat autem Senatus Primo DE PACE ET BELLO & quidem cum accu-ratione, quæ certius est, circa hæc duo [illegible] reipublicæ ver-titur. Quomodo enim finem, quem resp. sibi pro-posuit, obtinebit, si omni tempore metuere necesse ha-

C bet,

salus consistat. Nec [illegible] consultatio de re ipsa [illegible] [illegible]. Ad hanc [illegible] [illegible]. Non desunt autem qui [illegible] summo [illegible] quod homines [illegible] sunt illi, [illegible] Arist. lib. 4. Cap. 14. Polit. [illegible] sua [illegible] ad [illegible]. Addunt [illegible] consultationem de Religione, [illegible] Arist. lib. [illegible] Cap. 8. Polit. [illegible] valeat ad [illegible] dum hominum animos semper, ut ait Tacitus, [illegible] ad persuasionem mobiles, quam religio. [illegible] *Cremonius lib. 3. Histor. Polit.* [illegible] & declarat *Arnisaeus lib. 1. Cap. 4. doctrinae Polit.* caeterum merito hanc etiam consultationem ad illam quae de legibus est. Religio enim sanciatur per leges sacras. Addit *Secundo Piscator vectigalium & tributorum impositionem*. Et vero ipse Aristoteles *lib. 7. Cap. 8. Polit.* pecuniae [illegible] copiam ad usus & civiles & militares desiderari dicit; hac vero saepenumero *paranda est ex tributis & vectigalibus*. Cum tamen ea copia parari etiam aliunde possit, forte rectius diceretur simpliciter [illegible] pecuniae publicae ad consultationem Senatus pertinere; cujus species est consultatio de vectigalibus & tributis. Et quemadmodum patris familias in domo, ita summae potestatis est providere in civitate ne pecunia ad ejus [illegible] desit. Addit porro *Piscator etiam* & consultationem de importandis & exportandis nec *immerito forsitan*, [illegible] republicae cum primis interesse haec consultatio. Enim vero cum omnis terra non ferat omnia, multis rebus indigeat [illegible], & aliunde sibi afferri desideret, non solum necessaria, sed saepius etiam superflua, & ad usum va-

dentia, utique summe est deliberandi de [illegible] & im-
portandi [illegible]
quibus ipsi civitas agit, vel [illegible]
[illegible] & finem [illegible]
Sic Caes. lib. 1. de bello Gall. [illegible] lib. 2. de bel.
Gall. Nervios & lib. 4. [illegible] Germanos
Transrhenanos à magna virtute commendat, quod apud
illos vino, quod hos nunquam [illegible] &
[illegible] ad luxuriam pertinenti-
um. Inferri patiantur, cum his rebus relanguescere ani-
mos, remittique virtutem existimarent. Atque
haec sunt potissima publicarum deliberationum argu-
menta.

XXVII.

SECVNDA REIP. Pars est Magistratus, quem nos
loco suo Polit. lib. 1. Cap. [illegible] definivimus, quod sit [illegible]
[illegible] de quibusdam & deliberandi, & judicandi & impe-
randi, [illegible] imperandi, cum hac potestate
magistratum. In hac reip. parte considerandum, 1. quot
sint numero magistratus. 2. quantum tempus habeant pot-
estatem. 3. an uni [illegible] an vero [illegible], & quo-
dam 1. ex quibus 2. a quibus, 3. quomodo eligantur, & de
electione [illegible] fit [illegible]
[illegible]
[illegible] Et hoc, [illegible] magistratu [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] est.

XXVIII.

TERTIA REIP. Pars est [illegible]
[illegible]
[illegible]

tem

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] aliaque [illegible] &. [illegible]
tuo videre acquirens, [illegible] lib. 3. Cap. [illegible]
Eadem [illegible] dependens est aliqui, qui summi [illegible] ex-
ceris [illegible] convenientem est, [illegible], quo-
ni [illegible] maximum honorem [illegible] lib. [illegible] Cap.
2. Prim. esse dignum judicem qui primum [illegible]
his indicia [illegible] cum olim homines [illegible] sicut
hodie adhuc inter diversas resp. fit, observandum insu-
per, quod illis electo arbitrarentur, pertinet. Cum
hanc resp. partem quoque considerandum I. Ex quibus
Judices formantur, II. De quibus judicare debeant. Re-
censet autem Aristot. lib. 4. [illegible] octo judicio-
rum genera. Primum genus est repetundarum, quando
actiones repetuntur ab iis qui corrupti pecunia officii
sui defuere. Secundum est peculatus, si quis publicorum
bonorum quid furatus sit. Tertium est de Statu reip. quan-
do quis contra remp. adversi quid molitur, ut sunt crimen
læsæ Majestatis, ambitus, proditio Patriæ. Quartum est
judicium mulctæ inique irrogatæ [illegible] privatis [illegible]
Quintum Contractuum privatorum, & quidem magno-
rum, ut nuptiarum, [illegible], emptionum &c. Sextum de
homicidiis, quæ fiunt vel [illegible] vel [illegible]. Septi-
mum de peregrinorum rebus, sic apud Romanos [illegible]
ter Prætorem Civilem qui civibus, Prætor peregrinus
qui peregrinis, non ex jure gentium, ut nonnulli perpe-
ram affirmant, sed Romano peregrinos judicabat, [illegible]
dem atque illo in multis rebus, cum communi civium jure
eodem (unde ex. gr. prohibitum illis testamenti factio,
& aditio hereditatis, quod lege gentium utique non est ve-
titum) quale jus Germanis hodie dicitur Gastrecht. Octa-
vum de parvis commerciis. Ex his quinque priora fre-
quenter magis publica & civilia judicia variis iis temp. spe-

cie

ties constituunt. III. Quomodo constituantur Rectores an Electione an vero forte?

XXIX.

Hisce nunc explicatis [illegible] Senatus, Regis, [illegible] Senatui [illegible] [illegible] parte [illegible] Senatus [illegible] populi [illegible] quam Senatus.

XXX.

Variatam Magistratus [illegible] Reges [illegible] quoque introducere [illegible] Monarchiam [illegible] Regni vel Tyrannidis [illegible] habet cum reliquis [illegible] Democratia [illegible]

multis, [illegible] Aristocratia. In his exemplis, quomodo [illegible] [illegible] [illegible].

XXXI.

[illegible] Iudiciorum [illegible], [illegible] & quidem [illegible], [illegible] communicantur [illegible] Aristocratia, [illegible] & [illegible] populari, [illegible] de [illegible] in pace & bello, de [illegible] [illegible].

XXXII.

His ita positis respectu [illegible], [illegible] varie [illegible] possunt, [illegible] [illegible] dentes appareat. Potest enim quoad Magistratum esse Monarchica, quoad judicia Aristocratica, quoad Senatum popularis. Pro quo [illegible] nobis [illegible] Regnum Sueciae est. Ibi enim Serenissima Regina Domina nostra Clementissima [illegible] Regnum. Quatuor [illegible] judicia Stockholmiae, Ionecopiae, Aboae, & Dorpati, [illegible] judicia in provinciis & [illegible] secundum Clar. Dn. Loccenium [illegible] Aristocratiam. Comitia vero [illegible] popularem, teste eodem Clar. Dn. Loccenio [illegible] [illegible].

XXXIII.

His addendae [illegible] imperantium & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod autem bonum vocat [illegible], qui [illegible] [illegible]

sua

suas dirigit ad civitatis salutem, & finem. De quo cum publica hactenus diximus, & in thesi nostra [illegible] nis parte plura dicenda occurrant, [illegible] erit, quodam virtutes [illegible] tur, cum ex suis cognosci possint, [illegible] ad publicam commoditatem [illegible].

XXXIV.

JAM accingimus nos ad alteram [illegible] partem, quae materiale & finale Civitatem vocavimus. [illegible] autem huius ex *lib. 1. Cap. 1. 2. lib. 2. Cap. 1. lib. 3. Cap.* [illegible] *Cap.* [illegible] *Polit.* Aristotelis [illegible] talem: quod materiale Civitatis, & quidem ejus, quae proprie [illegible] civitas, civilis est societas, in qua sunt [illegible] hominum, qui boni civilis consequendi, vel mali evitandi gratia in unum quasi corpus coeunt, & [illegible] constituuntur. Hoc materiale differt a formali, [illegible] nobis [illegible] Quemadmodum [illegible] civiliter acceptum [illegible] boni civilis consequendi, vel mali evitandi gratia. Hinc homines [illegible] consequuntur, vel malum evitant per formale, quod est ipsa [illegible].

XXXV.

Porro definivimus Civitatem per multitudinem hominum. Hinc inquirendum, quot nam illi [illegible] talem constituant. Quod ut eo [illegible] consideremus cum *Arist. lib. 1. Polit.* [illegible] simplices, ut Conjugalem, Paternam, & herilem [illegible] rerum conjunctione oriuntur domus & [illegible] frequentes [illegible] in unum coeunt, efficitur Civitatem. [illegible] *Aristotelem lib. 1. Cap. 1. Polit.* elegantissimam [illegible] definitionem. Cujus [illegible] nostram

eandem sententiam faciant, hic addendum videtur [illegible] *bus dictum sit. cum sit hoc natura commune animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso est conjugio, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Id autem est principium urbis & quasi seminarium reip.* [illegible] *qui cum una domo jam capi non possint, in alias domos quasi in colonias exeunt. Sequuntur connubia & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui. Quæ propagatio & soboles origo &* [illegible] Cicero.

XXXVI.

Est autem Societas Conjugalis maris & feminæ ad procreationem sobolis & educationem conjunctio. [illegible] autem homines plerumque ipsa natura ad hanc societatem ducuntur, teste Cicer. *lib. 1. Offic.* & Aristotele *lib. 1. Cap. 1. Politic.* adeoque jure optimo, cum Romanis nota Censoria, nullo eximie virtutis studio, sed corporis labe, ab hac societate abhorrentibus esset irroganda Val. *Max. lib. 2. Cap.* [illegible] cum hæc societas non tantum pertineat ad explendum numerum hominum, sed & utilitatem civilem publicam, merito hujus societatis cura à legislatoribus habita & habenda est. [illegible] consideratio societatis conjugalis [illegible] tem pertinet, ad formalem partem Civitatis [illegible] ab Aristotele optime est [illegible] in primo & octavo Politicorum [illegible] proprie materiale est libro primo [illegible] etiam hic de illis [illegible] aliquid inserere, nobis fortasse licebit. Igitur Arist. *lib. 1. cap.* [illegible] *Polit.* [illegible] autem, tam in mare quam femina [illegible] tuto à communi omnium societatum vinculo [illegible] amicitia *lib. 8. Ethic. Nicom.* quæ dissolvitur, si [illegible]

non

mas & fœminæ hanc societatem conjugalem ineant. [illegible] anno, sed annum 20. fœmina 30. Quoad [illegible] inter conjuges juvenes, mas & fœmina [illegible] distare debent, quo simul generare desinant. [illegible] enim vir generare, mulier concipere possit, [illegible] conjuges alienantur & seditiones moventur, [illegible] societatum. Præterea si adolescentuli ineant hanc societatem, plurimum [illegible] in utrumque secundum. Præoccupare enim tenera [illegible] corpora enervantur, & ad omnem [illegible] redduntur: Puellarum plurimæ in partu moriuntur. [illegible] Trœzeniis accidisse Arist. l. c. commemorat. [illegible] quod procreetur, tamen ut in aliis animantibus [illegible] pullorum imperfecti, & minores [illegible] ita & in hominibus. Unde Tacitus l. de moribus Germanorum [illegible] Germanorum [illegible] hanc etiam [illegible] bit, quod sera sit apud eos juvenum Venus. [illegible] quoque [illegible] tur. Si [illegible] ant, qui est procreatio sobolis, [illegible] candum, qui est educatio? Non enim maris & fœminæ conjunctio, qualis hominum est propria, [illegible] est, ut vita propagetur, sed ut bene etiam degatur. Arist. lib. 1. Cap. 2. Oecon. Quoniam autem liberi [illegible] Aristoteles lib. 1. Cap. [illegible] recte dicit, idoneo genitu [illegible] liberi contra videant [illegible] distare [illegible] adolescentuli cum [illegible] Quod [illegible] quoque & [illegible] quod [illegible] ad plures [illegible]

magna

in lucem [illegible] possint. Dote copulantur, & sic contrahentes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tempore & [illegible] comprehenduntur, ut ipse Solon [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] augere; secundum Plutarch. in [illegible] [illegible] [illegible] quoque [illegible] [illegible] olivas & [illegible] res. Maritus neque [illegible], cum secundum Aristotelem *lib. 1. Cap. 7. Polit.* ad imperandum sit aptior, nihil [illegible] curare eorum, quæ ad bene instituendam uxorem pertinent, ut quam optime sit disciplinæ domesticæ, & ex [illegible] [illegible] conjugii [illegible] quod Aristoteles *lib. 2. Cap. ult. Oecon.* exemplum agricolarum [illegible] illustrat. Conjugio enim [illegible] sit ut homines conditionis mortalis successione perpetua immortalitatem perpetuam consequantur, & hoc modo omnium [illegible] tendunt. Probitas autem Maritalis [illegible] omnium, quæ in domo inferuntur, dominum esse, earumque curam suscipere certis quibusdam legibus convenit, & cogitare quoque, neque corporis [illegible] [illegible] [illegible] dem, neque formam, neque [illegible] [illegible] [illegible] commendare eam, quantopere [illegible] [illegible] [illegible] bus, & summa vitæ honestate ac pudore. Imo nihil huic Societati est convenientius, quam concordia inter uxorem & virum, ut & conspirent voluntate in domestica consuetudine, teste Aristotele *lib. 1. Cap. ult. Oecon.* quod fiet, si suus cuique honor habeatur, & uxor æquo animo mariti mores, modo non insit turpitudo aut indignitas, ferat. Isto modo uterque officio suo fungetur, & [illegible] seu mulier conservabit. Aristoteles *lib. 1. Cap. 5. Polit.*

XXXVII.

Ex hac Conjugali proxime alia quædam est societas, quæ

 à pa-

à patre. Itaque à præstantiori hujus societatis parte [illegible]
cur Paterna, Visui enim parentis civilitas boni [illegible]
inspexit. *Aristoteles lib. 1. Cap. ult. Polit.* Nam cum [illegible]
etiam conjuges in procreatione & educatione [illegible]
finem debito modo societate conjugali [illegible]
quam pabulum senectutis & parentum [illegible]
dicunt atque tutela. Hi à parentibus recte educati & bonis
moribus pietateque imbuti probi evadunt. Ut enim ait
*Aristoteles lib. 1. Cap. 2. Polit. ut animal est homo quam per-
fectum est optimum, ita lege & judicio remotum omnium deterri-
mum est. Nam injustitia armis instructa* [illegible]
[illegible] *prudentia & virtute* [illegible]
[illegible] *Quod* [illegible]
[illegible] *Patre* [illegible]
Vitam autem habet secundum Aristotelem *lib. 7. cap.* [illegible]
[illegible] 1. [illegible] 2. [illegible] 3. ratione. [illegible]
[illegible] corpus [illegible]
est, adeo ut etiam animarum [illegible]
Aristoteles lib. 7. Cap. [illegible] *Polit.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quemadmodum enim [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] *Aristoteles lib.* [illegible] *cap.* [illegible] *Polit.* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
que

quæ eosdem exercendos, non illiberales tamen, nec inhonestos, nec dissolutos, sed ijs, quæ maximam partem in[illegible] sunt earum rerum, quæ [illegible] posthac [illegible] obeundo. Hæc in primis sequenti [illegible] vult Aristoteles agenda. Quomodo [illegible] ætatis instituendum sit [illegible], sed omnis illa, ut & potior pars operis Politicorum de optima republica plane intercidit. Observandum enim & Aristotelem illis loci non simpliciter agere de re domestica, qualis illa habere sese debeat pro vario statu reipublicæ, sed demum qualis esse debeat in republ. optima. Et vero ex eo patet a quovis prudente magistratu definiendum legibus esse etiam hoc omne. Ut enim recte Aristoteles quoque *lib. 1. cap. ult. Polit. disserit, omnis domus pars est civitatis. Hæ autem* (scilicet liberi & uxores) *domus, partis autem virtutem ad totius virtutem spectare oportet: necessario ergo ad rempublicam intuentes instituere debent & liberos & uxores, siquid interest eo, ut civitas sit bona, liberos quoque esse bonos & uxores bonas. Interesse autem necesse est. Nam fœminæ quidem pars dimidia sunt liberorum capitum. Ex liberis autem participes civitatis fiunt.* Unde educatio liberorum pro variis rerump. differentiis, varie fieri solet, & debet. Sic populares mores popularem, optimi [illegible] rempublicam constituunt ut ait idem *Aristoteles lib. 8. cap. 1. Polit.*

XXXIII.

Cum vero fieri non possit hominem eundem diversis in locis uno eodemque tempore negotia sua peragere, & multa patrisfamilias peragenda incumbant, cum omnis [illegible] Aristotelem *lib. 1. cap. [illegible]* [illegible], sunt etiam nonnulla negotia, quæ [illegible] & patremfamil. tanquam illiberalia non deceant, teste id eodem Philosopho *lib. 8. [illegible] Polit. & lib. 1. cap. [illegible] Polit.* ubi censuit generum munera [illegible], alia vero magis necessaria

occo-

adeoque herum hero [illegible] [illegible] [illegible]
hinc lib. 1. cap. [illegible] [illegible]
duo genera servorum constituit [illegible] & [illegible]
[illegible] ad [illegible] pertinentem [illegible]
[illegible] Quare [illegible] Aristoteles lib. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] philosophorum [illegible]
[illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible]
& animadversione [illegible]
[illegible] & animadversione [illegible]
[illegible] & [illegible]
injustum & violentum est, [illegible]
[illegible]
[illegible] & pro [illegible]
[illegible] &c. [illegible]
Hec omnia Aristoteles, de servis [illegible]
dixerit. Quae [illegible] locum [illegible] habent [illegible]
[illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
olim tempore [illegible] M. cum [illegible]
[illegible]
sicut de Paulino Nolae Episcopo [illegible]
[illegible] quod corporis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Xenophon, [illegible] & [illegible]
alia

ubi hospitalis [illegible] fuerint peregrinantes, ædificata quo mendicis [illegible], [illegible] Aristoteles lib. 1. cap. 2. [illegible] Polit. Præterea [illegible] sine quibus & [illegible] Aristoteles lib. 1. cap. [illegible] Polit. multis disputat, deerunt sibi adhuc, [illegible] satis prudentes, ob necessitatem tamen, vel [illegible] nes egeliare prius, qui cum [illegible] præcepta [illegible] ere constitutionis, servi vocantur.

XXXIX.

Ex Tribus his societatibus oritur domus. Cum vero dictum sit, domesticam conjugationem esse generationis causa, & liberi iterum gignant liberos, fit tandem ut una domo contineri nequeant, eoque quasi colonias ducentes domo parentum excedunt, & proprias domus constituunt, unde oriuntur vicinitates, ut

Natorum nati, & qui nascuntur ab illis.

Plurimæ autem vicinitates societatem omnium perfectissimam, secundum Aristotelem *lib. 1. cap. 2. Polit.* hoc est civitatem demum constituunt.

XL.

Civitatem autem omnem esse boni alicujus causa diximus, secundum Aristotelem [illegible] *lib. 7. cap. 1. Polit.* tria bonorum genera, 1. animi, 2. corporis, 3. fortunæ. Hinc manifestum est, inquirenti in rempubl. horum bonorum cognitionem minime esse negligendam. Bona autem animi, quod attinet, sunt ea talia, quæ pro ingenio populorum & regionum [illegible] temperari & [illegible] possunt. Si enim servilia ingenia & natura servos perfectissima virtute & bonis animi quæ ab Aristotele in *Ethicis* describuntur, imbuere velis, & [illegible] introducere, ostrum & oleum perdes. Unde licet in civibus [illegible] præcipue virtutes intellectuales & mora-

les

les [illegible] absolutum, atque tamen virtutes civibus inesse debe-
re ad finem reip. obtinendum Aristoteles lib. 7. Cap. 1. [illegible]
declarat. Quomodo enim civitas beata esse poterit, [illegible]
ta timiditas animis civium insit, ut omnia [illegible]
res metuant, nullaque se temperent quam [illegible]
vel capiant edere vel bibere, & qui ob quadrantem [illegible]
mos amicos interimant, itemque & mente [illegible]
que sunt? Quapropter Aristoteles lib. 2. cap. 1. Polit. [illegible]
nium opinionem bonam parendi [illegible] civium [illegible]
vult, cum temperantia sic ipsa prudentia, [illegible]
bere quae faciunt ad finem civitatis [illegible] obtinendum.

XLI.

Bona corporis quoque haud negligenda esse [illegible]
Aristoteles lib. 7. cap. 17. Ethic. [illegible] & [illegible]
lib. 2. cap. 2. Polit. praecipit [illegible] & [illegible], quibus
pueros erudiri vult, etiam Palaestram & Musicam, atque
quod illa corpus exerceat, & sanitati conservandae, haec ani-
mum & corpus laboribus [illegible] recreet & refocillet.
Hinc etiam Augustus, teste Suetonio in Augusto [illegible] pe-
regrinos urbe ejiceret, solos medicos [illegible] & [illegible]
ptores [illegible] eum absque [illegible]
nulla resp. salva esse possit. Quod agnoscens [illegible] Artax-
[illegible] Herodot lib. 3. Melampo Medico [illegible]
[illegible]
men: cum [illegible] pruden-
tiam gerendae reipubl. non arguat, aut etiam [illegible] ha-
beat eminentem: & tamen prudentia illa opus [illegible] rem-
publ. administrandam opus. Sed de his [illegible]
commodo suo Vrbis [illegible], plura [illegible]
tore.

XLII.

Cum vero omnis [illegible]

sed cui copia suppetat ad vitam degendam, adeoque nulla civitas possit subsistere sine rebus ad vitam necessariis; jam inquirendum, quibusnam rebus indigentiam suam cives expleant. Quod fiet, si cum Aristotele *lib. 1. Cap. 6. Polit.* modos acquirendi naturales & artificiales consideraverimus; his enim cognitis, facile poterimus perspicere, quibusnam modis acquirendi civitas magis sustentetur. Naturales autem acquirendi vitæ instrumenta, modi sunt, Agricultura, Pecuaria, Captura, Piscatura, Venatio. Appellantur autem hi modi propterea naturales, quod quemadmodum natura omnibus animalibus suum cibum suppeditat; ita etiam hominibus non fuit noverca, sed omnia animalia hominum gratia esse voluit, quo haberet homo, quibus se sustentaret. Hic modus autem acquirendi cum sit naturalis, & natura hominum paucis sit contenta, finitus est. Nemo enim plures feras capit, quam cum familia sua absumere potest. Ceterum cum cujuslibet instrumenti duplex sit usus, 1. proprius, seu ille, ad quem à natura productus, 2. communis. Verbi gr. Calcei usus proprius est tegere pedes & ambulare, alter vero seu communis est permutare, teste Aristotele *lib. 1. Cap. 6. Polit.* Cum enim homines multis indigeant, (est enim Res familiaris secundum Aristotelem *lib. 1. Cap.* [illegible] organorum domesticorum & civilium multitudo) & unus non omnibus acquirendis sufficiat, solent homines inter se permutare superflua cum superfluis, v. gr. arator, cujus est agrum [illegible]cultum sereris reddere, & dies noctesque sudare, piscari, aut venari forsitan commode non possit; sic frumentum cum piscibus aut cum feris permutare solet. Hæc permutatio, quæ fit, quando res æstimata datur pro re æstimata, adhuc secundum naturam est, quia agricola id, quod superfluum sit, cum piscibus, quibus piscator abundat, & frumento

indi-

indiget, uterque quantum ad vitam satis est, permutatio [illegible] cum praeterea nihil lucri in hac permutatione quaeratur, sed tantum simpliciter ad expletionem eius [illegible] natura satis, maxime hic quoque nummus acquirendus [illegible] dus est, à quo accedit alter ille, quaestuosus, & [illegible] ex illo provenit, quem recte Graeci [illegible] quod à priori illo derivetur. Cum enim [illegible] hominum multis egere ad indigentiam suam explendam, & non omnia una tellus ferat, hinc coguntur homines [illegible] care, aliunde sibi necessaria apportantes, vel [illegible] gione sua habeant, quibus satis est ad vitam, alter [illegible] non indigeat re, quam permutare volunt, [illegible] permutatio. Unde huic incommodo remedium per nummum [illegible] latum est, cuius utilitatem Aristoteles lib. [illegible] Eth. Nic. eleganter describit. Atque ad permutationem [illegible] [illegible] in praesentia tali re non egemus, nummus [illegible] ut nummus eius parandae facultatem [illegible] nobis conferat. Cum re illa videlicet egebimus, [illegible] [illegible] nummus intercedit. Oportet enim nummum afferentem unicuique eam rem, qua eget, accipere [illegible] *lib. 1. Cap. 9 Polit.* idem Philosophus ait, *Nam [illegible] quiere facile importando quibus egerent, & exportando quibus abundarent, necessario nummi repertus est usus. Non [illegible] ad naturam [illegible] non facile hinc illinc comportari possunt. Quare ad permutationem tale quid [illegible] sibi dare & accipere, quod ipsum ex rerum [illegible] numero usum ad vitam habeat facilem & commodum.* Libro 5. cap. 5. Eth. Aristoteles quoque dilucide pariter aliam in hunc modum, *[illegible]*

d 2

dictis Philosophi nostri, cum nummus debeat esse *fidejussor*. Debet quoque inservire rebus, rememorandis locis importandis, & mensura esse rerum, evidentissime apparet, nummum debere conflari ex materia rara. Si enim esset materia passim obvia ut lapides in tecto & platea, minime acceptionem securum redderet, adeoque haud fungeretur idoneo fidejussore. Praeterea si non esset materia rara sed vilis, multitudo nummorum in permutationibus requireretur, & sic non occurreret difficultas transportandi rerum et peregrinationis. Et cum nummus porro debeat metiri res omnes, (v. gr. quomodo calcei domui vel alimento sint aequales,) facile apparet, nummum debere esse ex materia (minime tenui substantiae divisioni in partes obnoxia. Sic, verbi gr. si quis velit nunc emere duo vel tria poma, prout in foro nostro venalia exponuntur, & dare gemmam, nec ille in hac paucitate gemmarum, & abundantia pomorum multum decipietur, tantum vero aeris, quod sequet poma illa, facilius permutationem admittit. Hinc ait Aristoteles *lib. 1. cap. 6. Pol.* ferrum & argentum, & si quod aliud ejus generis materiam nummi esse, primo quidem simpliciter magnitudine & pondere definitum, tandem vero & nota impressa a permutantibus, ut eos liberaret dependendo. Nota enim imposita sui ponderis index. Hic acquirendi modus, quo res cum nummo permutatur, quatenus est ad explementum ejus, quod natura fert, nec lucrum spectat, a naturae simplicitate non multum recedit, nec est vituperabilis. Verum postquam,

--- --- --- *divitis auri*

Imperiosa fames, & habendi saeva libido

oculos & animos hominum invasit, in infinitum nummos acquirendi modos homines invenere, ut etiam nul-

lum terminum divitiarum, (si divitiæ sunt vocandæ, quæ nec famem nec sitim sedare valent) ponunt, adeo ut vere dici possit,

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

His ita consideratis facile civitatem intuenti prominebit erit: quinam modi instrumenta vitæ acquirendi in civitate aliqua sint frequentiores, & unde potissimum cives vivant.

XLIII.

Porro qui civitatem cognoscere vult, situm loci bene contemplari debet. Diximus enim supra remp. salvam esse non posse, nisi habeatur ratio sanitatis & commodorum. Huc situs loci spectare debet. Valetudinem, quam maxime necessariam esse civitati supra jam diximus, & quod fieri putat Aristoteles *lib. 7. Cap. 11. polit.* si urbes & domus privatarum ædium Orientem vel Aquilonem spectent, & in eminentioribus locis ædificentur, quo ventis ab oriente, vel septentrione flantibus tanquam ventis salubrioribus sint expositæ. Valetudini etiam haud parum prodest salubrium aquarum copia & usus, quibus vita carere nequit, unde Aristoteles & aquas divisas esse vult, ut quæ potui sunt aptæ separatæ sint ab his, quæ aliis usibus accomodantur. Inquirendum ergo in aquarum ductus, fontes, & puteos civitatis, & considerandum, quomodo valetudini inserviant, & an præstent civitati ab hostibus obsessæ subsidium. Situs porro loci valet quoque multum ad id ut quis vel securior sit vel minus securus. Interest enim civitatis, reipubl. hac quoque parte bene esse. Inprimis videndum itaque, an situs urbis sit ad bellicas actiones accommodatus, ut oppidanis sit exitus facilis, hostibus impeditus, & incommodiosus. Quod fiet, si in plani-

planitie urbs extruatur, & in quibus ſeu locis paululum remotioribus ab urbe paludes & montes inveniuntur, quæ ſi turricellis & arcibus muniva, hoſtis ipſo aſpectu terreatur, cum non tantum homines, ſed & paludes, montes, caſtella, & arces ſibi obſtare animadvertet.

XLIV.

Situm præterea loci ad civiles quoque actiones aptum debere eſſe Ariſtoteles l. 7. monet. Quod cum Piccartus ad cap. 12. lib. 7. Polit. de ſitu ædificiorum interpretetur; neceſſario inſpicienda ſe offerunt templa, ſcholæ, horologia, forum cum rerum venalium, tum juſtitiæ, ubi Curia & Tribunal ſita, armamentarium, ædes baſilicæ, in quibus nuptiæ celebrantur, vel legati ſeu hoſpites excipiuntur, diverſoria, noſocomia, xenodochia, granaria, theatra, balnea, imo pro cujuslibet civitatis uſu varia. Præter publica autem hæc minime negligenda ſunt privata ædificia, quæ ſingulorum patrumfam. uſibus inſerviunt.

XLV.

Iam porro conſideranda veniunt civium tam quantitas quam qualitas. Quot enim cives numero in beatiſſima quadam republ. eſſe debeant Ariſtot. lib. 7. Cap 4. Pol. docet, nempe ut eis ſufficiant neceſſaria ad vitam, & ipſi omnibus muneribus vitæ beatæ impetrandæ ſufficiant. Si ſane plures ſunt homines, quam ea quæ requiruntur ad vitam, inops civitas redditur, & diu felix eſſe nequit. Præterea cum reſp. ſit ordo, tanta multitudo requiritur, ut ordinis particeps eſſe poſſit, ſi enim multitudo eſt nimia, ordo ille ſervari nequit, vel ad minimum imperium difficilius redduntur, & parentes remiſſiores. Unde laudabilis eſt illa moderatio animi, quæ in Scipione Africano con-

conspicuus fuit, de quo refert Valer. Max. *lib. 4. cap. 1.* cum lustrum conderet, inque solitaurilium sacrificio scriba ex publicis tabulis solenne ei precationis carmen praeiret, quo Dii immortales, ut populi Romani res meliores amplioresque facerent, rogabantur. *Satis*, inquit Scipio, *bonae ac magnae sunt, itaque precor, ut eas perpetuo incolumes servent*, ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendari jussit. Qualitatem civium quod attinet, bene cognoscenda sunt ingenia civium. Sic Aristoteles *lib. 7. cap. 7. Polit.* Europaeos vocat fortes & animosos, Asiaticos timidos sed prudentiores: Graecos vero suos vel situ reipublicae vel positione ductus, medios. Requirit enim Aristoteles *d. l.* maxime in civibus, ut sint natura animosi & dociles ad virtutem, cum ejusmodi civibus optime aliqua resp. accommodari possit. Sane prout sunt ingenia civium, ita se quoque habere remp. inter omnes convenit, adeo ut postquam multum disputasset de praestantia reipub. tandem *lib. 4. cap. 11. Polit.* concludat, eam reip. formam esse justam, & optimam, quae ingeniis populi est apta & conveniens. Sic e. gr. multitudo quae ferre potest natura familiam virtute praestantem, ad principatum civilem Regio Imperio teste Aristotele *l. 3. Pol. cap. 11.* De reliquis idem judicium esto.

XLVI.

Haec hactenus dicta, qui consideraverit, & accurate in remp. inquisiverit, facile ei erit judicare; *Quid in ea obtineat*: Qualis sit reip. forma: num sit ingeniis populi accommodata, adeoque vel bono vel malo civitatis introducta: Quomodo in statum praesentem devenerit, an scilicet clandestinis dolis, an vero aperte. Bene enim

Aristo-

Aristoteles lib. 5. cap. 5. Polit. [illegible] [illegible] *Sic etiam Philologus lib. 5. cap. 11.* Strategemata nonnulla recenset, quibus divites adversus pauperes, pauperes adversus divites utantur. Aperte autem resp. mutatur vi externa vel interna, id est bello, vel seditionibus. De quibus lib. seq. nobis adhuc dicenda nonnulla restant, ut tamen simul brevitatis habeamus rationem, ne vel nobis ipsis vel aliis prolixitate simus molesti. porro manifestum erit: quomodo societates simplices se habeant: ac liberi praesenti statui convenienter educentur, quo cives facti parendo & imperando ad finem civitatis obtinendum collimare possint. Quomodo denique modi acquirendi sese habeant, ac unde potissimum cives vivant & sustententur: clara ex hactenus dictis futura, si non omnimode, tamen maximam partem, opinamur.

XLVII

DE Seditionibus reip. imminentibus judicaturo cum Aristotele *lib. 5. Polit.* consideranda veniunt causae, quae homines ad seditiones movendas incitare solent. Prima est, QVAESTVS seu lucrum. Cum enim pecunia sit vita hominis, & privatio omnium bonorum morte gravior, atque recte Cato dixisse feratur, majorem homines habere curam marsupii quam vitae. Magistratuum autem quorundam tanta sit avaritia, ut nullum terminum habeant privatorum opibus inhiandi, & suas augendi. Quam varios enim ad se rapiendi subditorum pecuniam modos avaritia imperantium excogitet, videre ex parte est libro illo qui secundus hodie censetur Oeconomicorum Aristotelis,

stotelis, perperam tamen) aliter fieri non potest, quam ut seditiones adversus Imperantes moveantur, vel saltem praedictos, qui aliquando ipso Imperante acrius insurgunt, cum sub praetextu sitis suas in infinitum augere divitias laborant. Hinc Catilina in Orat. sua apud Salust. ait: *Etenim quis mortalium, cui virile ingenium est, tolerare potest illis divitias superare, quas profundant in extruendo mari, & montibus coaequandis, nobis rem familiarem etiam ad necessaria deesse*. Item: *Postremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant: tamen summa libidine divitias suas vincere nequeunt. At nobis est domi inopia, foris aes alienum, mala res, spes multo asperior, denique quid reliqui habemus, praeter miseram animam?* II. Causa est HONOR. Hic excitat seditiones, si non verum dignis non confertur, sed etiam indignis defertur. Hinc eleganter ait idem Sallust. de bel. Catil. *primo magis ambitio, quam avaritia animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtutem erat. Nam gloriam, honorem, imperium, bonus, ignavus aeque sibi exoptant. Sed ille vera via nititur, huic quia bonae artes desunt, dolis atque fallaciis contendit.* Idem Sallust. *de Rebus capess.* *Itaque homines nobiles*, inquit, *quibus antea per virtutem fuisse erat nobilitatem memoriae tradere, tamen & per latrocinia potius, quam bonas artes ad imperia [illegible] ponunt.* III. Causa est CONTVMELIA, quando non solum Imperantes subditorum bona rapiunt, sed praeterea etiam contumeliis eos petunt. Quod varijs modis fieri potest, & quidem quando vel ipsi cives vel eorum uxores & liberi contumelijs afficiuntur. Nam & propter ejusmodi contumelias ait Aristoteles, *lib. 5. cap. 10. Polit.* multas tyrannides interciderunt. IV. Causa est METVS, quando subditi inevitabile sibi malum imminere vident, quod malunt praevenire quam praeveniri. Vide Cicero *lib. 2. off.* &

fu-

a ho[illegible] a [illegible] prohibeantur, [illegible] qui [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. V. causa est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. De hac vero [illegible] Aristoteles lib. 5. cap. [illegible] Polit. & [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hic [illegible] tradit idem Phil. lib. 5. cap. 11. Polit. ubi de conservatione monarchiarum agit, *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed si, plures, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible], [illegible] [illegible]: nam tale [illegible] [illegible] in rebus [illegible] est.* VI. Causa est CONTEMPTUS, vel cum [illegible] contemnunt subditos, vel ab his contemnuntur; utrumque autem reip. perniciosum est. Sic Salustius in *bel. Jugurth.* de Metello *refert*, cui quanquam virtus, gloria, atque alia optanda bonis suppeterent, tamen [illegible] *inerat* animus & *superbia*, commune nobilitatis malum. Hinc Mario adversus Metellum, totamque nobilitatem indignatio. Imperantes vero contemnuntur, si munus debito modo obire [illegible] sola perfunctorie. Requirit autem Aristoteles *lib. 5. cap. 9. Politic.* tria potissimum in Imperante, 1. amorem reip. ut ipsam amore [illegible] prosequatur, & dies noctesque pro ejus salute laboret. 2. Facultatem munus suum obeundi, ut non tantum velit reip. salutem promovere, sed etiam [illegible]. 3. Virtutem praesenti reip. formae convenientem: in quibusdam enim rerump. formis parentes pa-

 rendo

rendo imperare student ut ait Aristoteles lib. [illegible] Horum [illegible] VII. Causa est [illegible] tum ultra proportionem [illegible] pars [illegible] Quemadmodum [illegible] ly, cum illi, ut Excellentia [illegible] hac unius partis crescit. Partes autem [illegible] quantum & quale, de quibus supra. [illegible] in Oligarchia est, ut quantum [illegible] divites [illegible] cum tumultu [illegible] quibus addit quatuor alias, quæ sine tumultu [illegible] nes moveant. & Primam quidem, quam vocat [illegible] quod vocabulum varie interpretantur; Alii e- nim putant intelligi hic contentiones partium [illegible] Piccartus vero [illegible] quando magistratus [illegible] delectus in hominibus [illegible] & [illegible] quod honestiores atque [illegible] onem moveant. Multum [illegible] etiam nocere [illegible] sic idem Piccartus [illegible] populo, qui nihil [illegible]. Tum enim indignatur populus, [illegible] gistratum, quod [illegible] incipit [illegible] se Oligarchiam [illegible], quando Imperatores [illegible] lam curam habent reip. [illegible] administrati- onem committunt, [illegible] reip. [illegible] III. [illegible], quando exigua in re[illegible] non curamus, [illegible] IV. [illegible] [illegible] hominum in rep. viventium. Hæc [illegible]

[illegible]